

SLUTRAPPORT, 23.1.2013 (reviderad 24.2.2013)

Östen Wahlbeck

”Svenska invandrare i Finland – etniska relationer i mötet mellan svenskt och finskt”

(projekt vid SLS 2011-2012)

Detta sociologiska forskningsprojekt inleddes 1.1.2011 och avslutades 31.12.2012. Forskaren, docent Östen Wahlbeck var anställd under hela tvåårsperioden. En tjänst som forskningsassistent var öppen för ansökan våren 2011 och PK Sabina Fortelius anställdes fr.o.m. 1.8.2011 t.o.m. 31.12.2012.

Projektets start uppsköts med SLS styrelses medgivande med ett halvt år från 1.8.2010 till 1.1.2011. I övrigt framskred projektet tidsmässigt helt i enlighet med forskningsplanen. Forskningens teoretiska ramar, frågeställningar, metodologi och metod följde forskningsplanen. Vid projektets utförande har forskaren beaktat materialinsamlingens karaktär, etiska frågor (t.ex. krav på anonymitet) samt de olika konkreta krav som SLS ställt på materialinsamlingen.

Forskningsprojektet är fokuserat på en analys av ”rikssvenska” inflyttares erfarenheter i Finland och materialinsamlingen utfördes med halvstrukturerade djupintervjuer. Begreppet ”rikssvensk” är i sig ett kontextbundet begrepp. Projektet har medvetet använt sig att ett ”teoretiskt urval” av informanter och studien har medvetet utförts inom en specifik social kontext. Frågeställningen, metoden och urvalet förklaras nedan.

Projektets generella teoretiska syfte är att få ett nytt sociologiskt perspektiv på existerande sociala strukturer genom att analysera hur nyinflyttade som inte tidigare varit delaktiga i en etnisk relation tolkar och orienterar sig i denna. Detta görs genom en sociologisk frågeställning om vilka erfarenheter svenskspråkiga svenska medborgare *utan* finsk eller finländsk bakgrund erhåller av språkligt och etniskt definierade sociala strukturer i Finland. Studien har därför konkret valt att fokusera på en sociologisk analys av de upplevelser ett urval ”rikssvenskar” har av sin flyttning till Finland, sin sociala integration i Helsingfors och de etniska gränsdragningsprocesserna mellan svenskt och finskt i Finland.

Tidigare forskning om ”rikssvensk” inflyttning i Finland saknas. Projektet konkretiserades efter hand som bakgrundsinformation erhöles. Under projektets inledningsfas år 2011 kartlades tidigare relevant forskning och litteratur. Olika historiska källor och publikationer visade sig vara viktiga för att ge en historisk bakgrund till forskningsprojektet, vilket krävs för att kunna kontextualisera resultaten. Forskaren klargjorde vilken bakgrundsinformation som kunde erhållas från Statistikcentralen i Finland och från Statistiska centralbyrån (SCB) i Sverige. Statistikcentralen i Finland och SCB har utan ersättning tagit fram ny data för forskningsprojektet gällande svenska medborgares migration, språkregistrering, åldersfördelning, familjekonstellationer och kommunvisa bosättning i Finland. Dessa data ger en demografisk bakgrund till forskningsprojektet, och har varit nödvändiga för att planera materialinsamlingen och för att kontextualisera forskningsresultaten. Uppgifter om migrationsmönster har analyserats i några av projektets publikationer (se litteraturförteckningen i slutet av denna rapport).

Valet av informanter styrdes av projektets metodologiska krav och ovannämnda teoretiska syfte och sociologiska frågeställningar. Intervjuerna som använts för analys utfördes med i Sverige födda, officiellt svenskspråkigt registrerade, vuxna, svenska medborgare, utan finskt medborgarskap, utan självupplevd finsk bakgrund, och utan finländska föräldrar (den intervjuades föräldrar skall *inte* vara födda i Finland, *inte* innehåft finskt medborgarskap och skall av informanten *inte* upplevas ha finsk bakgrund). Ovanstående krav på att informanterna bör vara *utan* finsk bakgrund gjordes för att de skulle ha ett utanförperspektiv på finländska förhållanden. Samtidigt önskade forskaren hitta informanter som bott tillräckligt länge i Finland. I forskningsplanen sattes gränsen till minst 5 år och högst 25 år, men efter att några lyckade intervjuer utfördes med informanter som bott relativt kort tid i Finland ändrades den undre gränsen till ett år.

Vid projektets start fanns inte uppgifter om var och hur lämpliga informanter kunde hittas. Att hitta sådana blev till slut en mycket tidskrävande och komplicerad process inom vilken snöbollsmetoden utnyttjades till fullo. Under forskningsprocessen hade forskaren bland annat kontakt med de i Finland verksamma rikssvenska föreningarna och organisationerna (bl.a. Rikssvenska föreningen i Åbo, Svenska Gillet och Olaus Petri församling). Den valda intervjumetoden (dvs. halvstrukturerade djupintervjuer) förutsätter dessutom att intervjuaren och den intervjuade *inte* skall känna varandra från tidigare, vilket uteslöt flera tänkbara informanter.

Processen att välja informanter utgjorde metodologiskt ett s.k. ”teoretiskt urval” (*theoretical sampling*) (se t.ex. Glaser & Strauss 1967; Strauss & Corbin 1998; Trost 2010). Teoretiskt urval utgör en vanlig och ofta använd urvalsmetod inom kvalitativa studier i samhällsvetenskaperna. Ett teoretiskt urval går ut på att man väljer sina informanter utgående från de teoretiska frågeställningarna och att urvalet fortgående styrs av analysen. Urvalet kan inte vara definitivt fastslaget från början av forskningsprocessen utan det bör anpassas till analysen, genom att idéer och koncept som visat sig relevanta för den framväxande teorin styr fortsatt urval. Forskningsprocessen kan härmed kontinuerligt stöda genereringen av teori, t.ex. i enlighet med principerna för *grounded theory*-metodologin (Glaser & Strauss 1967).

Det totala antalet intervjuer som utförts i projektet är 44, men det slutliga antalet intervjuer som använts för analys är 30 och de begränsar sig till huvudstadsregionen. Orsakerna till denna begränsning förklaras nedan. Samtliga intervjuer är dock sparade som ljudfiler och transkriberade till textfiler och kan därför vid behov användas för framtida forskningssyften.

Längden på intervjuerna är en till två timmar och de har i regel blivit inspelade. Intervjumaterialet är insamlat och behandlat av Östen Wahlbeck och Sabina Fortelius i enlighet med de tekniska krav som ställts av SLS arkiv. En detaljerad redogörelse för denna process har rapporterats till SLS arkiv. Samtliga inspelade intervjuer är transkriberade i sin helhet av Fortelius. Den transkriberade texten och ljudfilerna är anonymiserade av Wahlbeck och Fortelius. Materialet, inklusive både textfiler och ljudfiler, deponeras på SLS och blir tillgängligt i enlighet med de förbehåll som de intervjuade fastslagit. Ett skriftligt ”Avtal om forskningsmaterialet” ingicks i januari 2011 mellan forskaren Östen Wahlbeck, arkivchef Mikael Korhonen och forskningschef Christer Kuvaja, i vilket användarrättigheterna till materialet avtalats och begränsats. Avtal om ”Överlåtelse av forskningsmaterial” skrevs den 24 januari 2013. En omfattande kodning av de utskrivna intervjuerna utfördes av Wahlbeck och Fortelius med hjälp av datorprogrammet *Atlas-ti*. Under år 2012 slutfördes den primära kodningen under Wahlbecks ledning. Analysen och den sekundära bearbetningen av koderna och deras relationer inleddes under hösten 2012. Analysen av intervjuerna underlättas genom användning av datorprogrammet *Atlas-ti*, som är ett mångsidigt program för kvalitativ textanalys baserad på *grounded theory*-metodologin.

Det totala antalet utförda intervjuer fördelas på följande sätt: År 2011 utfördes 26 intervjuer och år 2012 ytterligare 18 intervjuer (dvs. totalt 44 intervjuer). Wahlbeck utförde sammanlagt 23 av intervjuerna (av vilka 16 i huvudstadsregionen, 5 i Åbo och 2 i Vasa) och Fortelius 11 intervjuer (samtliga i huvudstadsregionen). Projektet har dessutom haft tillgång till 10 intervjuer från

huvudstadregionen utförda av Katarina Iskala, som tillämpat projektets intervjuguide i sin pro gradu-avhandling i sociologi. Av Iskalas 10 intervjuer är dock hälften utförda med personer med dubbelt medborgarskap, och dessa intervjuer uppfyller härmed inte de krav som ställts på urvalet inom projektet. Av de sammanlagt 44 intervjuade var totalt 37 bosatta i huvudstadsregionen, av de senare nämnda hade dock 5 personer dubbelt medborgarskap, en hade frånsagt sig sitt svenska medborgarskap och en hade bott längre än 25 år i Finland (vissa av dessa uppgifter framkom först i intervjustudet). I det slutliga materialet som används för analys har således inte alla utförda 44 intervjuer utnyttjats. I den slutliga analysen ingår intervjuer med 30 svenska medborgare bosatta i huvudstadsregionen. Hälften är män och hälften är kvinnor.

Under materialinsamlingen visade det sig att de flesta för denna forsknings syfte - av många olika orsaker - lämpliga informanter är bosatta i huvudstadsregionen. Den senaste 20 åren har inflyttningen av svenska medborgare från Sverige till Finland till stor del skett till Helsingfors. Informanter som uppfyllde de tidigare nämnda kriterierna visade sig vara svåra att hitta på andra orter. Mycket möda lades ned på att hitta informanter i Vasa, där det tyvärr visade sig omöjligt att inom projektets tidsram hitta tillräckligt många svenska medborgare *utan* finsk bakgrund. I Åbo intervjuades ett antal informanter, men de intervjuade på denna ort hade inte en tillräckligt diversifierad yrkeshistoria för att man utgående från detta projekts frågeställningar skulle kunna dra generella slutsatser om sociala integrationsmönster. Erfarenheter av social integration hos de intervjuade i Åbo är därför svåra att direkt jämföra med erfarenheter hos de intervjuade i huvudstadsregionen. Enligt det teoretiska perspektivet på social integration som används i detta projekt måste forskningsresultaten kontextualiseras till en specifik lokal kontext. Projektet utvecklades härmed till en fallstudie fokuserad på huvudstadsregionen, där en diversifierad integration i en flerspråkig social kontext ger stora möjligheter att uppleva olika typer av etniska gränsdragningsprocesser. Resultaten kontextualiseras i projektet till denna specifika lokala integrationssituation. Intervjuerna utförda i Vasa och Åbo kan dock tjäna till att uppmärksamma forskaren på möjliga skillnader mellan Helsingforsspecifika och allmänna resultat.

En analys av intervjuerna ger rikligt med information om forskningsfrågorna. Intervjuerna erbjuder en möjlighet att analysera dynamiken i den sociala integrationen och i relationerna till svenskspråkiga sociala sammanhang. Under projektets gång visade det sig att informanternas familjeband är av stor betydelse för informanternas upplevda sociala integration och sociala band till Svenskfinland. Projektet lade därför större vikt - än vad som framgår i forskningsplanen - vid att inkludera ett tillräckligt antal informanter från samtliga relevanta familjekonstellationer (gifta/sambor med finlandssvenskar, med finskspråkiga, eller med rikssvenskar). Dessutom

eftersträvades en jämn könsfördelning bland informanterna inom alla dessa familjekonstellationer. En fråga som analyseras i detalj i projektet är familjekonstellationernas betydelse för de upplevda integrationsprocesserna.

Intervjuerna ger ett rikt material som illustrerar de intervjuade rikssvenskarnas åsikter om och erfarenheter av språkfrågor i Finland. Materialet belyser t.ex. mycket väl hur informanternas upplever att de har en relativt kluven och ambivalent inställning till finlandssvenska minoritetsstrategier och tvånget att göra olika språkval i Finland. Detta tolkas i projektet ha samband med informanternas majoritetsbakgrund. En närmare analys av dessa frågor pågår. Förutom i en svenskspråkig monografi kommer dessa frågor att behandlas i en planerad separat engelskspråkig referee-artikel (ev. *Ethnic and Racial Studies*). Resultaten har anknytning till den diskussion om minoritets- och majoritets*habitus* som Tünde Puskas presenterade på projektets startseminarium 15 april 2011. I projektet används dock en begreppsapparat från traditionell etnicitetsteori snarare än en bourdieusk.

Så som explicit framgår i projektets forskningsplan har projektet ett tudelat syfte. Publikationsverksamheten fokuserade under projektets initialskede främst på den första hälften av projektets tudelade syfte, dvs. på de migrationsteoretiska frågeställningarna. Dessa fann sina svar under år 2012 och forskningsfokus försköts därefter mot en analys av frågeställningarna som berör etniska gränsdragningsprocesser.

Under projektperioden färdigställde och påbörjade forskaren ett flertal texter (en fullständig detaljerad lista finns i slutet av denna rapport). År 2011 publicerades ett svenskspråkigt populärvetenskapligt bokkapitel. Under år 2012 accepterades för publicering en vetenskaplig engelskspråkig tidskriftsartikel och ett dito bokkapitel, och arbetet påbörjades på ytterligare tidskriftsartiklar. Projektavtalet som forskaren ingick med SLS den 22 januari 2010 omfattar publiceringen av en monografi på svenska. Arbetet med denna monografi har inletts år 2011 och har hela tiden skett parallellt med arbetet med engelskspråkiga texter. Detta arbetssätt var påtvingat av Helsingfors universitets nya publikationsbedömning, där i praktiken enbart internationella referee-artiklar beaktas utgående från rangordningen i det nya nationella publikationsforumet. För forskarens meritering har det därför varit nödvändigt att under projektperioden också jobba med engelskspråkiga referee-artiklar vid sidan av den utlovade svenskspråkiga monografin. I monografin är i det stora hela introduktionen, kontexten, den teoretiska översikten och metodkapitlet färdigskrivna i januari 2013. Arbetets framtida fokus år 2013 kommer härmed att ligga på de empiriska kapitlen.

Wahlbecks olika uppdrag under projektperioden framgår ur listan nedan. Bland uppdragen kan särskilt nämnas handledningen av två pro gradu-avhandlingar i sociologi med direkt och konkret anknytning till projektet. Sabina Fortelius avhandling studerar de processer och resurser med vilka rikssvenskar i Helsingfors kommer in på den finländska arbetsmarknaden. Katarina Iskalas år 2012 färdigställda avhandling behandlar medborgarskapsfrågor beskrivna av rikssvenska medborgare i huvudstadsregionen.

Projektet hade under hela projektperioden nära samarbete med SLS-projektet ”Bitar av samma pussel? Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland” (projektledare Sven-Erik Klinkmann). Samarbete och gemensamma forskarträffar ordnades med Finlands Akademi-projektet ”Transnationellt och lokalt” som leds av Wahlbeck. Internationellt samarbete skedde inom ramen för de forskarnätverk och organisationer som Wahlbeck sedan tidigare är medlem i (se nedan). Projektets slutseminarium ordnades av Wahlbeck och Fortelius fredagen den 14 december 2012. Seminariet vid SLS samlade cirka 50 åhörare och rapporterades i media. Wahlbecks övriga verksamhet framgår ur nedanstående uppgifter.

Publikationer inom projektet år 2011-2012

Wahlbeck, Ö. 2011. "Svenskar i Finland –ett perspektiv från migrationsforskningen". Ingår i Josefin Almer & Ylva Larsdotter (red.), *Enkel biljett? Från Sverige till Finland med kärlek, längtan och vemod*. Helsingfors: Söderströms förlag, s. 11-23.

Wahlbeck, Ö. (i tryck) ”The Finnish and Swedish Migration Dynamics and Transnational Social Spaces” godkänd för publicering i *Mobilities* (Routledge).

Wahlbeck, Ö. (i tryck) “Multicultural Finnish Society and Minority Rights” Ingår i Peter Kivisto & Östen Wahlbeck (red.), *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare States*. London: Palgrave.

Publikationer inom projektet under arbete i januari 2013

Wahlbeck, Ö. (under arbete) “Reconstituted Return Migration: The Case of the Finnish and Swedish Migration System”. Artikel som erbjuds *International Migration Review*.

Wahlbeck, Ö. (under arbete) *Rikssvensk i Finland – etniska relationer i mötet mellan svenskt och finskt*. Monografi som erbjuds Svenska litteratursällskapets förlag.

Undervisning inom tjänsten 2011-2012

26.1.–10.2.2011: Diasporas, Transnationalism and Refugees (719001), 5 cr. (12 h lectures + examination of 28 students). SSKH, Helsingfors universitet.

25.1.–9.2.2012: Diasporas, Transnationalism and Refugees (719001), 5 cr. (12 h lectures + examination of 28 students). SSKH, Helsingfors universitet.

Internationella vetenskapliga konferenser med papperspresentation 2011-2012

7–9.9.2011: “Transnational Migration and Social Capital”, IMISCOE Annual Conference: Dynamics of European Migration Space, Warszawa, Polen.

4–7.8.2011: “The Finnish and Swedish Transnational Social Field of Migration” The 25th Conference of the Nordic Sociological Association, Oslo, Norge

12–13.4.2012: “Kurdish Diasporas Revisited: Integration and Transnationalism over a Period of 20 Years” International conference “Kurdish Migration and Diaspora”, Hugo Valentin Center, Uppsala universitet.

14–15.5.2012: “Mixed Embeddedness and Transnational Social Capital” Workshop on Embeddedness and Embedding. University of Gdańsk & Kashubian Institute, Gdansk, Polen.

1–4.8.2012: “The Swedish and Finnish Migration Dynamics and Transnational Social Spaces”, 2nd International Sociological Association Forum, Buenos Aires, Argentina.

13–15.8.2012: “The Finnish and Swedish Transnational Social Space”, 16th Nordic Migration Research Conference (inklusive koordinator för arbetsgruppen “Transnationalism and diasporas in a Nordic context” samt kommentator till professor Jeffrey Alexander), Åbo, Finland.

27–29.8.2012: “The Swedish and Finnish Migration System and Transnational Social Spaces”, IMISCOE Conference 2012: Mobility as the New Paradigmatic Perspective in the Social Sciences, Amsterdam, Holland.

Övriga seminarier 2011-2012

15.4.2011: ”Svenska invandrare i Finland” SLS startseminarium, Helsingfors.

19–20.6.2011: ”Transnational Social Capital and Self-Employment among Immigrants in Finland”. International workshop “State, Society and Politics in Changing Turkey” at the Centre for Research in Ethnic Relations (CRER), University of Warwick, Storbritannien.

17–18.8.2011: ”Svenska medborgare i Finland”, Utlandssvenskarnas parlament, Stockholm.

17.10.2011: ”Rikssvenskar i Finland” SLS öppna föreläsningsserie, Helsingfors

1–2.12.2011: Metodpresentation på SLS forskarträff och seminarium, Helsingfors.

9.12.2011: Panelist och kommentator vid SLS-seminariet ”Intersektionella perspektiv på minoritet, språk och region”, Åbo Akademi, Åbo.

25.9.2012: Panelist och kommentator vid CEIFO Panel Discussion on Transnational Migration, Stockholms universitet.

23.10.2012: “Inflyttade svenska medborgare och social integration i Finland”, SLS presentation på Finlandsinstitutet, Stockholm.

22–23.11.2012: Deltagande på SLS forskarträff och seminarium; Helsingfors.

14.12.2012: ”Rikssvenskar i Finland - migration och integration”, SLS slutseminarium, Helsingfors.

Handledning, doktorsavhandlingar, 2011-2012

La Vecchia-Mikkola, Vanja. "Longing to return and spaces of belonging. Iraqis' narratives in Helsinki and Rome". Doktorsavhandling i sociologi, TY (första handledare).

Karimi, Zeinab. "Inter-generational relations among Iranian immigrants in Finland". Doktorsavhandling i sociologi, HU (första handledare).

Handledning, pro gradu-avhandlingar, 2011-2012

Iskala, Katarina: "Medborgarskap och nationell tillhörighet i en global tid". Pro gradu-avhandling i sociologi (handledare, avhandling godkänd 2012).

Fortelius, Sabina: "How Swedish Citizens Gain Access to the Finnish Labour Market. A study of the mobilisability of social capital". Pro gradu-avhandling i sociologi (handledning 2011-2012).

Luvio, Ilari. "The transnational ties of West African migrants in Finland". Pro gradu-avhandling i sociologi (handledning avslutad 2011).

Grochowski, Pia. "Kurdish media use in Finland". Pro gradu-avhandling i sociologi (handledning avslutad 2011).

Sakkunniguppdrag 2011-2012

Våren 2012: förhandsgranskare av doktorsavhandling i sociologi. Driss Habti: "Highly Skilled Mobility and Migration from the MENA Region to Finland: A Socio-analytical Approach". Östra Finlands universitet, Joensuu.

Våren 2012: Sakkunnig för Science Award of The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK).

Våren 2012: första granskare av pro gradu i u-landsforskning. Vilkkama, Veera. "Filippiniläis- ja vietnamilaistaustaisten maahanmuuttajajärjestöjen toiminnan muodot ja transnationaalit suhteet".

Granskning av artikelmanuskript: *Ethnopolitics; Journal of Refugee Studies; Journal of Ethnic and Migration Studies; Migration Letters; Nordic Journal of Migration Research; Journal of International Migration and Integration / Revue de l'integration et de la migration internationale*; samt bokförlaget Gaudeamus.

Intervjuer i media 2011-2012 (Wahlbeck om ej annat nämns)

Flyktingrådgivningen rf:s webmedia, *Ihmisiä muuttoliikkeessä*, 21.9.2012, "Diasporaa kantaa idea kotimaasta".

SVT:s Uutiset, 14.12.2012.

Hufvudstadsbladet, 14.12.2012, s. 11.

Åbo Underrättelser, 14.12.2012, s. 18.

Vasabladet, 14.12.2012, s. 5.

YLE radio X3M, 17.12.2012 (S. Fortelius).